

5. Feoktistov M.V. (2016). Stanovlenie i razvitie sistemy korruptcionnykh prestuplenii v ugovnom zakonodatelstve Rossii na primere prestuplenii protiv interesov sluzhby v kommercheskikh i inykh organizatsiakh [Formation and development of the system of corruption crimes in the criminal legislation of Russia on the example of crimes against the interests of service in commercial and other organizations]. *Ugovnoe pravo Rossii: sostoianie i perspektivy (korruptcionnye prestupleniia)* : Vserossiiskaia nauchno-prakticheskaia konferentsiia, Sankt-Peterburg, 29 oktiabria 2015 goda : materialy / pod obshch. red. G.V. Shtadlera. Sankt-Peterburg : Sankt-Peterburgskii iuridicheskii institut (filial) Akademii Generalnoi prokuratury Rossiiskoi Federatsii. pp. 40–51 [in Russian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.3.4>

EPISTEME KONCEPCJI PRAWNEJ „NIEZAWISŁOŚĆ SĘDZIOWSKA NA UKRAINIE”

Alina Vyshneva

studentka Naukowo-Badawczego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-5915-6470

e-mail: An_vyshneva@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest ujawnieniu merytorycznej strony, komponentu ideowego i treści koncepcji prawnej „Niezawisłość sędziowska na Ukrainie”. Prawna koncepcja „Niezawisłość sędziowska na Ukrainie” definiuje jako zjawisko prawnej rzeczywistości, która ma złożoną strukturę wewnętrzną, będącą wynikiem zmiennymi składnikami (np. kultura prawna osobowości, istniejące tradycje społeczne, czynniki sprzyjające korupcji, stan normatywno-prawny orzecznictwa i sądownictwa itp.), od których poziomu obecności lub braku zależy skuteczność i efektywność sądowej ochrony interesów osób i państwa, środek odpowiedzialnej postawy osób upoważnionych państwa do realizacji swoich funkcji i obowiązków, ogólny stan demokratyzacji bytu społecznego, a także autorytet wymiaru sprawiedliwości w masach. Treść koncepcji prawnej „Niezawisłość sędziowska na Ukrainie” jest ukształtowana jako zbiór konkretnych elementów, które tworzą ją jako całościowe zjawisko prawne, a także jako proces wykonywania przez zainteresowane osoby ustawowo określonych obowiązków wobec władzy sądowniczej i społeczeństwa.

Słowa kluczowe: społeczeństwo obywatelskie, obrona i ochrona, niezawisłość, wartość społeczna, sędziowie Ukrainy, administracja sędziowska, władza sądownicza.

EPISTEM OF THE LEGAL CONCEPT “INDEPENDENCE OF JUDGES IN UKRAINE”

Alina Vyshneva

Applicant

Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-5915-6470

e-mail: An_vyshneva@ukr.net

Abstract. The article is devoted to the disclosure of essential side, ideological component and content legal concept “independence of judges in Ukraine”. The legal concept of “independence of judges in Ukraine” is defined as a phenomenon of legal reality that has a complex internal structure. This is due to variable components (for example, the legal culture of the individual, established social traditions, corruption-causing factors, the state of regulatory and legal support of judicial sphere, etc.). From their level, presence or absence depends effectiveness and efficiency of judicial protection of the interests of individuals and state, the degree of responsible attitude of authorized persons to perform their functions and responsibilities, the general state of democratization of society, and the authority of the justice system. The content of the legal concept of “independence of judges in Ukraine” is formed as a set of specific elements that form it as a holistic legal phenomenon, as well as the process of fulfilling the legal obligations of stakeholders to the judiciary and society.

Key words: civil society, independence, judges of Ukraine, judicial governance, judiciary, protection and security, social value.

ЕПІСТЕМА ПРАВОВОГО КОНЦЕПТУ «НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДДІВ В УКРАЇНІ»

Аліна Вишнева

здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-5915-6470

e-mail: An_yyshneva@ukr.net

Анотація. Стаття присвячена розкриттю сутнісного боку, ідейного складника та змісту правового концепту «незалежність суддів в Україні». Правовий концепт «незалежність суддів в Україні» визначено як явище правової дійсності, що має складну внутрішню будову, обумовлену змінними складниками (наприклад, правова культура особистості, усталені суспільні традиції, корупціогенні фактори, стан нормативно-правового забезпечення судової та судочинної сфер тощо), від рівня, наявності чи відсутності яких залежить ефективність і результативність судового захисту інтересів осіб і держави, міра відповідального ставлення уповноважених осіб держави до виконання своїх функцій та обов'язків, загальний стан демократизації суспільного буття, а також авторитетність системи правосуддя в широких масах. Зміст правового концепту «незалежність суддів в Україні» сформовано як сукупність конкретних елементів, що формують його як цілісне правове явище, а також як процес виконання заінтересованими особами законодавчо закріплених обов'язків перед судовою владою та суспільством.

Ключові слова: громадянське суспільство, захист та охорона, незалежність, соціальна цінність, судді України, суддівське врядування, судова влада.

Вступ. Нині все більше науковців звертає наукові пошуки до комплексного розкриття адміністративно-правових особливостей організації та функціонування судової влади як незалежної гілки державної влади (Рекецька, 2003: 1), що має надзвичайно важливу соціальну місію.

Грунтовні розкриття основ правового концепту «незалежність суддів в Україні» в юридичній науковій літературі також мають непоодинокі висвітлення, адже необхідність забезпечення суддівської незалежності зумовлена тим, що на суддів «покладається обов'язок приймати остаточне рішення з питань життя та смерті, свободи, прав, обов'язків та власності громадян» (Висновок № 1 Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів, 2001; Основні принципи незалежності судових органів: схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН, 1985; Вон, Зарецька, Сученко, Валанчюс та ін., 2015: 22).

Утім розкриття епістем (сутнісного боку, ідейного складника та змісту) правового концепту «незалежність суддів в Україні» в умовах сучасності все ще є актуальним науковим завданням, адже процеси державотворення в Україні в кореляції зі світовими тенденціями розвитку демократії та верховенства права (Камінська, 2016: 56) засвідчують про необхідність системного відстеження її змін.

Дотичними до вказаної проблематики варто вважати наукові праці таких учених, як С. Аскеров, М. Васи́левич, О. Волянська, І. Камінська, М. Копняк, Р. Куйбіда, І. Підкуркова, І. Рекецька, М. Савенко, Н. Шульгач та деякі інші. Однак у представленій до аналізу постановці питання їх наукові пошуки звернені не були.

Метою статті є розкриття сутнісного боку, ідейного складника та змісту правового концепту «незалежність суддів в Україні».

Основна частина. З науково-доктринального боку поняття сутність незалежності суддів описується по-різному, однак має низку об'єднуючих ознак. Наприклад, у межах власного дослідження М. Копняк (Копняк, 2017: 75) наводить думку С. Аскерова, який уважає, що незалежність судді – це його становище як професійного діяча та посадової особи органу державної влади, яке визначає права й обов'язки суддів як під час здійснення судочинства, так і їх взаємовідносини із суб'єктами процесуальної діяльності, іншими органами влади, їх посадовими особами та громадянами тощо (Аскеров, 2008: 174). Учені І. Марочкін, Н. Сибільова та В. Тихий пишуть, що суд як носій судової влади виконує свою діяльність незалежно від законодавчої чи виконавчої влади. Судді під час здійснення судочинства незалежні й підкорюються лише закону. Принцип незалежності суддів передбачає незалежність: 1) від впливу й думки різних органів державної влади й управління, посадових осіб, громадських організацій, партій чи рухів, засобів масової інформації, окремих громадян; 2) від вищих судів; 3) від висновків слідчого, прокурора та інших осіб; 4) у самому суді, зокрема, незалежність народних засідателів і присяжних від суддів, а суддів – від головуючого (тобто можливість кожного із суддів і народних засідателів вільно брати участь у дослідженні доказів, обговоренні й прийнятті рішень за своїм переконанням, їх невідповідність будь-кому); 5) суддя не зобов'язаний давати будь-які пояснення по суті розглянутих справ або справ, які знаходяться в його провадженні, а також давати їх будь-кому для ознайомлення не інакше як у випадках і порядку, передбачених законом (Марочкін, Сибільова, Тихий, 2007).

Аналізуючи суміжні питання, Н. Шульгач (Шульгач, 2011) указує також на позиції інших науковців. Наприклад, В. Семенов стверджує, що незалежність проявляється в розгляді справи на основі закону, матеріалів справи, внутрішнього суддівського переконання (Семенов, 1984: 50). М. Васи́левич зазначає, що незалежність суддів полягає в їхній самостійності, непов'язаності при здійсненні правосуддя будь-якими обставинами (Васи́левич, 2010: 9). М. Савенко вважає, що незалежність суддів – це система політичних, соціально-економічних, ідеологічних, правових заходів, що забезпечують самостійне, неупереджене і справедливе розв'язання конфлікту, вирішення спірного правового питання суддею за своїм внутрішнім

переконанням на підставі закону без будь-якого стороннього втручання в здійснення правосуддя, ефективний захист прав і свобод людини та громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтереси; суспільства й держави (Савенко, 2006: 99).

Тобто із сутнісного боку правовий концепт «незалежність суддів в Україні» – це явище правової дійсності, що має складну внутрішню будову, яка характеризується головними, вирішальними, глибинними внутрішніми зв'язками предметів, які становлять його основу (Щерба, Заглада, 2011: 215).

Відповідно, зміст правового концепту «незалежність суддів в Україні» можна визначити як сукупність конкретних елементів, що формують його як цілісне правове явище, а також як процес виконання заінтересованими особами законодавчо закріплених обов'язків перед державою та суспільством.

На наш погляд, зміст правового концепту «незалежність суддів в Україні» має два виміри – теоретичний і практичний.

З теоретичного погляду це сукупність задекларованих ідей, вимог і векторів, що гарантують певну автономію суддів як представників системи правосуддя в Україні (професіоналізм, самостійність, спеціальна відповідальність, недоторканність тощо).

Водночас у практико-реалізаційному вимірі цей правовий концепт позначає сукупність політичних, організаційно-правових, соціально-економічних та інших заходів, спрямованих на унеможливлення будь-якого незаконного як внутрішньо організаційного, так і зовнішнього тиску на суддю під час виконання ним свого функціонального призначення (Копняк, 2017: 75).

Тобто в цьому дискурсі зміст аналізованого концепту поєднує декілька підсистем, що відповідають за втілення конкретного напрямку, пов'язаного із забезпеченням незалежності суддів в Україні.

Ці підсистеми доцільно класифікувати на дві групи за сферою об'єктивізації – внутрішні та зовнішні заходи функціонування справедливого, безстороннього й неупередженого суду.

До першої групи заходів належить адміністративна діяльність спеціально утворених органів правосуддя, що мають за функціональне призначення реалізацію дій щодо підвищення рівня суспільної довіри до судової діяльності в Україні, забезпечення незалежності судів і суддів від політичного чи будь-якого іншого впливу на них, а також контроль за об'єктивністю й ефективністю виконання судовою владою функцій держави. Тут мова йде про діяльність органів суддівського врядування.

Другу групу заходів становлять ті, що реалізуються за спільною домовленістю всіх органів правосуддя (судової публічної адміністрації) та класичних представників системи публічного адміністрування в Україні (наприклад, планування й формування ініціатив судової реформи (правові або організаційні реформи)).

Щодо існування спільної скоординованої діяльності судової та класичної публічної адміністрації в досліджуваній сфері необхідно уточнити, що виконавча та судова влади співіснують у симбіозі, разом виконуючи свою роботу, щоб створити безпечне суспільство. Ключовим при цьому є акцент на співпраці, де не порушуються межі самостійності кожного суб'єкта при прийнятті рішень.

Варто розуміти, що для оцінювання рівня незалежності судів і суддів визначальне значення має саме показник довіри суспільства до неї. Уточнимо, що довіра – узагальнений показник норм, поглядів і цінностей, які лежать в основі соціального співробітництва, у суспільному житті довіра сприяє об'єднанню громадськості та створенню спільнот, а в економічній сфері вона прискорює співробітництво й міжособистісний обмін. Як соціально-психологічна категорія довіра є характеристикою відкритих, позитивних взаємовідносин між сторонами та відображає впевненість у порядності й доброзичливості іншої сторони, з якою довіряючий знаходиться в тих чи інших відносинах, що базується на його досвіді. Із цього погляду довіра має певні межі, що базуються на знанні про іншу сторону, якій довіряють. Повну довіру часто ототожнюють з вірою, бо механізм такої довіри вже не базується на раціональних засадах, тобто на досвіді й на передбаченні та на попередньому знанні однієї сторони другою й включає ірраціональні мотиви взаємовідносин. У соціальних науках рівні довіри, до яких одна сторона може довіряти іншій, вимірюються у вірі в чесність, добротність і компетенцію іншої сторони. Базуючись на останніх наукових дослідженнях, недовіра може бути прощена значно легше, коли вона інтерпретується як недостатня компетентність, ніж недостатня доброзичливість чи чесність (Волянська, Підкуркова, 2018: 152–153).

Зрозуміло, що абсолютна довіра до суду є утопічною. Усі сучасні демократії стурбовані ознаками недовіри до суду, що мають різну якісну та кількісну характеристику, однак уникнути їх неможливо (Волянська, Підкуркова, 2018: 152). Цікавим є те, що в західній Європі рівень довіри до політичних органів зазвичай нижчий, ніж до судів, тоді як в Україні навпаки – політичні органи зазвичай мають більшу довіру, ніж суди (Куйбіда, 2019). Однак варто розуміти, що такі показники є взаємозалежними.

Зокрема, з метою дослідження ставлення громадян України до судової влади, оцінки ними різних аспектів діяльності судів соціологічною службою Центру Разумкова на замовлення Офісу Ради Європи в Україні проведені два соціологічні опитування. Результати опитування засвідчують, що більшість (55,0%) громадян України отримує інформацію про діяльність українських судів лише із засобів масової інформації, 22,8% поєднують інформацію, отриману з досвіду своїх родичів, друзів і знайомих, з інформацією, отриманою зі ЗМІ, 10,3% поєднують власний досвід з інформацією, отриманою з досвіду своїх родичів, друзів і знайомих, та інформацією, отриманою зі ЗМІ, 3,0% судять про діяльність судів на основі лише власного досвіду та досвіду своїх родичів, друзів і знайомих, а 1,3% – лише з власного досвіду (Ставлення громадян України до судової системи, 2019).

Відповідно, саме засоби масової інформації мають визначальне значення у формуванні громадської думки стосовно діяльності судової системи України, перебігу судової реформи, оскільки більшість громадян України отримує інформацію про діяльність українських судів лише зі ЗМІ (Ставлення громадян України до судової системи, 2019).

Отже, задля підняття рівня довіри суспільства до діяльності органів системи правосуддя (як представників державної влади) публічна адміністрація (суддівська та класична), інституції громадянського суспільства й інші зацікавлені сторони мають забезпечити та сприяти формуванню прозорих механізмів інформаційного забезпечення громадян України.

Отже, без перебільшень саме незалежність судової гілки є передумовою довіри до судової процедури, а також її авторитетності й ефективності. Самостійність прийняття судового рішення є суттю судової незалежності. Суддя не може підкорятися жодній владі, крім закону, якщо його розроблено згідно з демократичними принципами, а також крім власної совісті й почуття справедливості. Цілковито необхідними є висококваліфікована та ефективна система судочинства й забезпечення незалежності суддів (Янсен, 2015).

Висновки. На основі всього вищенаведеного логічним убачається висновок, що правовий концепт «незалежність суддів в Україні» – це явище правової дійсності, що має складну внутрішню будову, обумовлену змінними складниками (наприклад, правова культура особистості, усталені суспільні традиції, корупційогенні фактори, стан нормативно-правового забезпечення судоустрійної та судочинної сфер тощо), від рівня, наявності чи відсутності яких залежить ефективність і результативність судового захисту інтересів осіб і держави, міра відповідального ставлення уповноважених осіб держави до виконання своїх функцій та обов'язків, загальний стан демократизації суспільного буття, а також авторитетність системи правосуддя в широких масах.

Список використаних джерел:

1. Аскеров С.С. Принцип незалежності і недоторканності суддів у кримінальному процесі України та Азербайджану (порівняльно-правове дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Акад. адвокатури України. Київ, 2008. 119 с.
2. Василевич М.В. Конституційно-правові гарантії незалежності судової влади: теорія та практика реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2010. 17 с.
3. Висновок № 1 Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів від 23 листопада 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a52.
4. Волянська О.В., Підкуркова І.В. Довіра до суду як чинник довіри до публічної влади: міжнародний та національний виміри. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія «Політологія»*. 2018. № 2. С. 151–165.
5. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства / Д. Вон, І. Зарецька, С. Сученко, В. Валанчюс та ін. Київ, 2015. 708 с.
6. Камінська І.В. Незалежність суду як засада організації судової влади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. 214 с.
7. Копняк М. Сутність та зміст принципу незалежності суддів апеляційних судів України. *Форум права*. 2017. № 1. С. 71–76.
8. Куйбіда Р. Довіра до суду в Україні: як переламати негативну тенденцію. *ЦППР*. 2019. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%A0%D0%90-%D0%94%D0%9E-%D0%A1%D0%A3%D0%94%D0%A3-%D0%92-%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%86-1.pdf>.
9. Марочкін І.Є., Сибільова Н.В., Тихий В.П. Організація судових та правоохоронних органів : навчальний посібник. Харків : Одісей, 2007. 528 с.
10. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201.
11. Рекецька І.Р. Судова влада в контексті демократичної трансформації українського суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2003. 16 с.
12. Савенко М.Д. Незалежність суддів та її правове забезпечення. *Етичні та правові проблеми забезпечення незалежності суддів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. семінару (30–31 берез. 2005 р.). Харків ; Київ : ЦНТ «Гопак», 2006. С. 98–110.
13. Семёнов В.М. Суд и правосудие в СССР. Москва : Юрид. лит., 1984. 320 с.
14. Ставлення громадян України до судової системи: Звіт за результатами дослідження / Центр Разумкова. 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3162349-dovira-do-sudu-mifi-i-realnist.html>.
15. Шульгач Н.М. Поняття та сутність принципу незалежності суддів. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 6. С. 227–230.
16. Щерба С.П., Заглада О.А. Філософія : підручник. 5-е вид. Київ : Кондор, 2011. 548 с.
17. Янсен Роза Г.М. Коментар до Концепції вдосконалення судового устрою та забезпечення справедливого судочинства в Україні відповідно до європейських стандартів. Київ : Міністерство юстиції України, 2015. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7624.

References:

1. Askerov, S.S. (2008). Pryntsyp nezalezhnosti i nedotorkannosti suddiv u kryminalnomu protsesi Ukrainy ta Azerbaidzhanu (porivniialno-pravove doslidzhennia) [The principle of independence and inviolability of judges in the criminal process of Ukraine and Azerbaijan (comparative legal study)]: dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.09 ; Akad. advokatury Ukrainy. K. 119 p. [in Ukrainian].
2. Vasylevych, M.V. (2010). Konstytutsiino-pravovi harantii nezalezhnosti sudovoi vlady: teoriia ta praktyka realizatsii [Constitutional and legal guarantees of the independence of the judiciary: theory and practice of implementation]: avtoref. dys. kand. yuryd. nauk za spetsialnistiu 12.00.02. Kyiv. 17 p. [in Ukrainian].
3. Vysnovok № 1 Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv dlia Komitetu Ministriv Rady Yevropy pro standarty nezalezhnosti sudovykh orhaniv ta nezminiuvanist suddiv [Conclusion № 1 of the Advisory Council of European Judges for the Committee of Ministers of the Council of Europe on standards for the independence of the judiciary and the immutability of judges] vid 23 lystopada 2001 roku. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a52 [in Ukrainian].
4. Volianska, O.V. Pidkurkova, I.V. (2015). Dovira do sudu yak chynnyk doviry do publichnoi vlady: mizhnarodnyi ta natsionalnyi vymiry [Trust in the court as a factor of trust in public authorities: international and national dimensions]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Serii: Politolohiia*. 2018. № 2. pp. 151–165 [in Ukrainian].
5. Von, D., Zaretska, I., Suchenko, S., Valanchius, V. ta in. (2015). Ievropeiski ta mizhnarodni standarty u sferi sudochynstva [European and international standards in the field of justice]. Kyiv. 708 p. [in Ukrainian].
6. Kaminska, I.V. (2016). Nezalezhnist sudu yak zasada orhanizatsii sudovoi vlady [Independence of the judiciary as a principle of organization of the judiciary]: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.10; Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. Kyiv. 214 p. [in Ukrainian].
7. Kopniak, M. (2017). Sutnist ta zmist pryntsypu nezalezhnosti suddiv apeliatsiinykh sudiv Ukrainy [The essence and content of the principle of independence of judges of appellate courts of Ukraine]. *Forum prava*. 2017. № 1. pp. 71–76 [in Ukrainian].
8. Kuibida, R. (2019). Dovira do sudu v Ukraini: yak perelamaty nehatyvnu tendentsiiu [Confidence in the court in Ukraine: how to reverse the negative trend]. TsPPR. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%A0%D0%90-%D0%94%D0%9E-%D0%A1%D0%A3%D0%94%D0%A3-%D0%92-%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%86-1.pdf> [in Ukrainian].
9. Marochkin, I.Ie., Sybilova, N.V., Tykhyi, V.P. (2007). Orhanizatsiia sudovykh ta pravookhoronnykh orhaniv [Organization of judicial and law enforcement agencies]: navch. posib.; ukl.: Kh. : Odissei, 2007. 528 p. [in Ukrainian].
10. Osnovni pryntsypy nezalezhnosti sudovykh orhaniv [Basic principles of judicial independence]: skhvaleni rezoliutsiiamy 40/32 ta 40/146 Heneralnoi Asamblei OON vid 29 lystopada ta 13 hrudnia 1985 roku. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201 [in Ukrainian].
11. Reketska, I.R. (2003). Sudova vlada v konteksti demokratychnoi transformatsii ukrainskoho suspilstva [The judiciary in the context of the democratic transformation of Ukrainian society]: avtoref. dys. ... kand. polit. nauk : 23.00.02; Nats. un.-t "Odeska yurydychna akademiia". Odesa. 16 p. [in Ukrainian].
12. Savenko, M.D. (2006). Nezalezhnist suddiv ta yii pravove zabezpechennia [Independence of judges and its legal support]. *Etychni ta pravovi problemy zabezpechennia nezalezhnosti suddiv: Materialy mizhnar. nauk.-prakt. seminaru (30-31 berez. 2005 p.)*; X.; K.: TsNT "Hopak". pp. 98–110 [in Ukrainian].
13. Semënov, V.M. (2019). Sud y pravosudye v SSSR [Court and justice in the USSR]. M.: Yuryd.lyt., 1984. 320 p. [in Ukrainian].
14. Stavlennia hromadian Ukrainy do sudovoi systemy [Attitude of Ukrainian citizens to the judicial system]: Zvit za rezultaty doslidzhennia. Tsentrazumkova. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3162349-dovira-do-sudumifi-i-realnist.html> [in Ukrainian].
15. Shulhach, N.M. (2011). Poniattia ta sutnist pryntsypu nezalezhnosti suddiv [The concept and essence of the principle of independence of judges]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*. Vyp. 6. pp. 227–230 [in Ukrainian].
16. Shcherba, S.P., Zahlada, O.A. (2011). Filosofiia: pidruchnyk [Philosophy]. 5-e vyd. K.: Kondor, 2011. 548 p. [in Ukrainian].
17. Iansen, Roza H.M. (2015). Komentar do Kontseptsii vdoskonalennia sudovoho ustroiu ta zabezpechennia spravedlyvoho sudochynstva v Ukraini vidpovidno do yevropeiskykh standartiv [Commentary on the Concept of Improving the Judiciary and Ensuring Fair Justice in Ukraine in Accordance with European Standards]. Ministerstvo yustytysii Ukrainy. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7624 [in Ukrainian].